

รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการดำรงอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษา
บ้านหินตั่ง หมู่ที่ 7 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

Community Economy Pattern for Maintaining in Northeast Region

Case Study: Hin Tang Village Moo 7, Non Khong Sub district,

Ban Fang District, Khon Kaen Province.

บอดี ปุ้ยขายนันท์ (Bodee Putsyainunt) * ดร.เสกสรรค์ ช่างนิชัย (Dr. Sekson Yongvanit) ^{1**}

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงบริบททั่วไปของชุมชน และปัจจัยที่เป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านหินตั่ง หมู่ที่ 7 โดยใช้กรอบแนวคิดด้านเศรษฐกิจชุมชนในการศึกษา โดยใช้แนวทางสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านจำนวน 30 ราย รวมถึงการใช้แบบสอบถามสำหรับตัวแทนของครัวเรือนจำนวน 121 ราย ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านยังคงอยู่ในภาคเกษตรเช่นอดีต หากจะมีพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ และเงื่อนไขด้านเกษตรที่เปลี่ยนไป อันเห็นได้จากภาคเกษตรพันธะสัญญา โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านหินตั่ง หมู่ที่ 7 คือ 1.ปัจจัยด้านประชากร 2.ปัจจัยด้านพืชเศรษฐกิจ 3.ปัจจัยด้านการคมนาคม 4.ปัจจัยด้านแรงงานย้ายถิ่น 5.ปัจจัยด้านกระแสไฟฟ้า 6.ปัจจัยด้านระบบประปาหมู่บ้าน 7.ปัจจัยด้านการศึกษา 8.ปัจจัยด้านด้านเทคโนโลยีการเกษตร และ 9.ปัจจัยด้านการค้าในชุมชน

ABSTRACT

The purposes of this study were to understand the general context of the community at Hin Tang village and the factors associated with the community economy. The study was employed the concept of Communities Economy. In-depth interview were applied through guided question with 30 key informants who were concerned with the path of issues in the village as well as general households information questionnaire were used to collect data with 121 households representatives. The result was found that the pattern of community economy in the village was agriculture that was similar to the previous time, but there were new kind of cash crops and agriculture condition as contract farming. Moreover, the changing factors in the community economy were population expedition, cash crops, transportation, migration, electric generation, village water supply, education, agricultural technology and community trades.

คำสำคัญ: เศรษฐกิจชุมชน รูปแบบเศรษฐกิจชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Key Words: Community Economy, Pattern of community economy, Northeast Region

¹ Correspondent author: sekyon@kku.ac.th

* นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

กว่า 50 ปีที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับความสนใจอย่างจริงจังจากภาคส่วนต่างๆ อันเห็นได้จากการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับแรก ในปี พ.ศ. 2504 ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา ตลอดจนวิถีในการดำเนินชีวิตของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สุวิทย์, 2546; สันติภาพ, 2553) นอกจากนี้ยังได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบทางด้านเศรษฐกิจจากเดิมที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม มาเป็นนอกภาคเกษตรมากขึ้น และในขณะเดียวกันผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังก่อให้เกิดการละทิ้งในถิ่นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม และรวมถึงแนวคิดไปสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นจึงมีทั้งแง่บวก และลบควบคู่กันไป (Denis, 1968 ; Richard, 2005) โดยทั้งนี้สิ่งที่เกิดขึ้นมิใช่เป็นสิ่งที่ชุมชนเองเรียกร้อง หรือเกิดจากความสามารถในการพัฒนาโดยตัวของชุมชนเอง จึงถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดปัญหาในด้านโครงสร้าง คือ การตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมที่มากขึ้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2545 ; เฮเลน นอร์เบอร์ก ฮอดจ์, 2545)

ทั้งนี้จังหวัดขอนแก่นถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในด้านต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ศูนย์กลางของภาคส่วนราชการที่สำคัญ ศูนย์กลางระบบโครงสร้างพื้นฐาน ศูนย์กลางด้านการศึกษา เทคโนโลยี และศูนย์กลางด้านคมนาคมอันสามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว อันเห็นได้จากการมีแนวเส้นทางของระเบียงสายตะวันออก ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ตัดผ่าน และรวมถึงถนนมิตรภาพอันนำไปสู่ประเทศ สปป.ลาว และเชื่อมต่อกับภาคกลางของประเทศ และนอกจากนี้ยังมีเส้นทางที่เชื่อมต่อกับภาคเหนือด้วยเช่นกัน (อดิสร, 2554) จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้ขอนแก่นกลายมาเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังที่ได้กล่าวในข้างต้น

แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงมีพื้นที่บางแห่งที่ยังคงมีลักษณะของความเป็นชนบท จึงส่งผลให้ขอนแก่นนั้นมียุคสมัยของความเป็นพื้นที่เมือง และพื้นที่ในชนบทในเวลาเดียวกัน ซึ่งได้ส่งผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น ที่มีลักษณะความทันสมัย และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ตามจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นย่อมส่งผลต่อรูปแบบในด้านเศรษฐกิจชุมชนของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น ที่จะต้องมีการปรับให้เข้ากับยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอยู่ เช่นเดียวกับหมู่บ้านหินดั่งหมู่ที่ 7 ที่เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวเมืองขอนแก่น เพียงแค่ 30 กิโลเมตร แต่กลับยังคงมีสภาพที่เป็นรูปแบบที่เป็นชนบท ประกอบกับข้อจำกัดในด้านทรัพยากรที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะใช้พื้นที่ของหมู่บ้านหินดั่ง หมู่ที่ 7 เป็นต้นแบบในการศึกษาถึงรูปแบบทางเศรษฐกิจชุมชนในกรณีของพื้นที่ใกล้เขตเมือง แต่มีข้อจำกัดในทรัพยากร โดยจะได้นำไปใช้เป็นต้นแบบในการศึกษาพื้นที่อื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อทราบถึงบริบททั่วไปของชุมชน และปัจจัยที่เป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านหินดั่ง หมู่ที่ 7 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method) โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การค้นคว้าจากเอกสาร และรวมถึงการใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สำหรับในแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลใน

ระดับครัวเรือน ในแต่ละครัวเรือนของหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบการศึกษาโดยใช้ประชากรทั้งหมดที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 จำนวน 121 ครัวเรือน และกลุ่มตัวแทนที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จำนวน 30 ราย ด้านประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ด้านการปกครอง ด้านการค้าในชุมชน ด้านกลุ่มในชุมชน ด้านสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน และด้านทรัพยากรในชุมชน โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

สามารถจำแนกการวิเคราะห์ได้ 2 ระดับ คือ ประการแรกการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหินตั้ง และรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และข้อมูลบางส่วนที่ได้จากเก็บแบบสอบถามในระดับครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในองค์ประกอบด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านหินตั้งที่เป็นอยู่ และประการที่สองการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยอาศัยข้อมูลระดับปฐมภูมิ (Primary data) จากการเก็บแบบสอบถามจากตัวแทนของครัวเรือนทุกครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 โดยการใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลของครัวเรือนของหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ข้างต้น

ผลการวิจัย

บริบททั่วไปของชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า เริ่มแรกนั้นพื้นที่ของหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 ณ ปัจจุบันมีสภาพเป็นป่าและหนองน้ำ โดยมีพื้นที่อยู่ในเขตของบ้านห้วยหว้า จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2492 ได้มีประชาชนจากบ้านห้วยหว้าได้เข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกข้าว หรือ

แม้แต่การทำไร่ปอ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2512 พื้นที่ดังกล่าวได้ทำการยกฐานะขึ้นเป็นคุ้มชื่อว่าคุ้มโนนสวรรค์ และได้ทำการแยกตัวออกเป็นหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 15 ในปี พ.ศ. 2514 และได้กลายมาเป็นหมู่บ้านหินตั้งหมู่ที่ 7 ในช่วงปี พ.ศ. 2516 อันมีสาเหตุมาจากการแยกตำบลโนนฆ้องออกเป็นตำบลปามะนาว ซึ่งปัจจุบันหมู่บ้านหินตั้งได้แบ่งการปกครองภายในออกเป็น 9 คุ้ม ซึ่งในแต่ละคุ้มจะมีผู้แทนคุ้มที่คอยนำข่าวสารเกี่ยวกับหมู่บ้านมาบอกแก่สมาชิกภายในคุ้มที่ตนสังกัด และนอกจากนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2528 ก็ได้มีการแยกหมู่บ้านออกไปเป็นหมู่บ้านหนองอีเลิง สำหรับการไว้ที่ดินของหมู่บ้านแล้วนั้นจะพบว่า จากพื้นที่ของหมู่บ้านจำนวน 2,830.80 ไร่ พบว่า ร้อยละ 87.25 ถูกใช้เป็นพื้นที่ในการเกษตรกรรม คือ การทำนา ทำสวน มะเขือเทศ แตงโม และรวมถึงการทำไร่อ้อย ร้อยละ 10.10 เป็นพื้นที่ป่าชุมชน โดยที่พื้นที่ในการอยู่อาศัย (ตัวของหมู่บ้าน) มีเพียงร้อยละ 2.65 เท่านั้น นอกจากนี้ยังพบต่อไปอีกว่าพื้นที่กว่าร้อยละ 80.00 นั้นจะเป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ในลักษณะของ สปก.401 ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนั้นจะเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพในด้านการเกษตรกรรม แต่ในขณะที่พื้นที่ๆ เป็นที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้านทั้งหมดนั้นจะเป็นเอกสารสิทธิ์ในลักษณะของโฉนด สำหรับในด้านประเพณี และวัฒนธรรมของประชาชนในหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 พบว่ายังคงมีรูปแบบวิถีในด้านประเพณี และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นชนบท คือ การยังคงรักษาในเรื่องของ ฮีต 12 และ คลอง 14 มาจนถึงปัจจุบัน

บริบทด้านครัวเรือน

ผลจากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 121 ครัวเรือน โดยมีประชากรแยกเป็นชายจำนวน 257 คน และเป็นผู้หญิง 267 คน รวมทั้งสิ้น 524 คน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 49 ปี และจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และระดับ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 51.54 และโดยส่วนใหญ่ภาคการเกษตรจะเป็นอาชีพหลักของครัวเรือน ซึ่งคิด

เป็นร้อยละ 78.46 จากการศึกษาข้างพบต่อไปอีกว่าแต่ละครัวเรือนจะมีแรงงานที่เป็นหลักโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 3 คน นอกจากนี้ยังพบต่อไปอีกว่าการใช้ประโยชน์ในที่ดินของแต่ละครัวเรือนแล้วนั้น ส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทั้งนี้สามารถจำแนกการใช้ที่ดินโดยเฉลี่ยของแต่ละครัวเรือน คือ เพื่อการทำนาเฉลี่ยครัวเรือนละ 12.63 ไร่ และอีก 43.58 ไร่ จะเป็นพื้นที่เฉลี่ยของแต่ละครัวเรือนในการเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดในการใช้ที่ดินโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)
ปลูกข้าว	12.63
ปลูกผัก ประเภทมะเขือเทศ	4.10
ปลูกผลไม้ ประเภทแตงโม	2.89
ปลูกอ้อย	26.59
ปลูกมันสำปะหลัง	9.00

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดในการใช้ที่ดินโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 (ต่อ)

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)
ปลูกยางพารา	1.00
การเลี้ยงสัตว์	5.43
บ่อน้ำเพื่อการเกษตร	1.31
ที่อยู่อาศัย	0.78

นอกจากนี้ยังพบต่อไปอีกว่า จำนวนที่ดินทั้งหมดในแต่ละครัวเรือนที่ได้มีการถือครองนั้นโดยเฉลี่ยจะมีการถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 15.75 ไร่ ประกอบกับโดยส่วนใหญ่แล้วนั้นในแต่ละครัวเรือนจะมีที่ดินเป็นของตนเอง และมีบางส่วนที่ยังคงใช้ที่ดินร่วมกันกับเครือญาติ หรือพี่น้อง อันเนื่องจากการยังไม่ได้แบ่งสรรปันส่วนที่เป็นทางการจากบิดา มารดา แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงรายได้ของแต่ละครัวเรือนแล้วนั้นจะพบว่า โดยเฉลี่ยในแต่ละเดือน แต่ละครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้งจะมีรายได้ต่อเดือนตก

ครัวเรือนละ 15,559.66 บาท โดยจำแนกเป็นรายได้หลักเฉลี่ยเดือนละ 11,742.62 บาท/ครัวเรือน และรายได้รองอยู่ที่ 3,817.05 บาท/ครัวเรือน และรายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือนนั้นจะมาจากการประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีสัดส่วนต่อรายได้ทั้งหมดที่ร้อยละ 57.29 โดยแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงสัดส่วนของรายได้ของครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7

แหล่งรายได้	สัดส่วน
เกษตรกรรม	57.29
ธุรกิจส่วนตัว	9.35
จากภาครัฐ เงินเดือน เงินโอน	2.74
บริษัทเอกชน	9.84
เครือญาติ / บุตร	14.82
เงินโอนจากต่างจังหวัด	3.49
เงินโอนจากต่างประเทศ	2.47

ในขณะที่รายจ่ายของครัวเรือนกลับอยู่ที่ครัวเรือนละ 8,763.31 บาทต่อเดือน โดยมีสัดส่วนของการใช้จ่ายในเรื่องของการบริโภคในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 44.34 แต่การชำระหนี้สินกลับมีเพียงแค่ร้อยละ 7.24 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงสัดส่วนของรายจ่ายของครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7

ประเภทการใช้จ่าย	สัดส่วน
การบริโภค	44.34
การลงทุนในการประกอบอาชีพ	12.76
การศึกษา	10.92
ที่อยู่อาศัย น้ำ ไฟ ค่าซ่อมแซม	12.53
ค่ารักษาพยาบาล	1.85
นันทนาการ	1.33
การชำระหนี้สิน	7.24
การบริจาค เช่น ทำบุญ	9.03

จากข้อมูลข้างต้นในตารางที่ 3 พบว่าครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้งหมู่ที่ 7 กว่าร้อยละ 72.66 จะเป็น

ครัวเรือนที่มีสภาพเป็นหนี้สินซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นหนี้กับสถาบันการเงินที่ดั่งขึ้นมาจากภาครัฐ เช่น ธกส. หรือแม้แต่กลุ่มกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนแก้ไขปัญหาคาความยากจน หรือแม้แต่กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน และนอกจากนี้ยังมีครัวเรือนบางส่วนที่มีสภาพเป็นหนี้สินกับ นายทุน หรือเงินกู้นอกระบบ ที่มีอยู่ในชุมชนบ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 นั้น และเมื่อจำแนกถึงปริมาณหนี้สินคงค้างโดยเฉลี่ยของครัวเรือนที่เป็นหนี้ ออกตามแต่ละแหล่งเงินทุนจะพบว่า ในส่วนของการตกเป็นหนี้กับ ธกส. จะตกเฉลี่ยครัวเรือนละ 71,988.89 บาท รองลงมาเป็นหนี้ที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน ตกเฉลี่ยครอบครัวละ 19,400 บาท และหนี้สินกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะตกเฉลี่ยครอบครัวละ 15,500 บาท โดยทั้งนี้พบว่าการตกเป็นหนี้ของครัวเรือนโดยส่วนใหญ่แล้วนั้นจะเป็นหนี้ที่ได้มีการผูกพันในระยะยาว กล่าวคือ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยเฉพาะในส่วนของ ธกส. แต่ในขณะที่หนี้ที่เกิดขึ้นจากกองทุนต่างๆ หรือกลุ่มอาชีพในชุมชนนั้นจะเป็นหนี้ที่มีลักษณะการกู้ และการใช้คืนที่หมุนเวียนไปในแต่ละปีของครัวเรือน ในด้านการออมทรัพย์ของครัวเรือน พบว่า กว่าร้อยละ 93.00 จะสามารถทำการออมทรัพย์ได้ โดยในแต่ละครัวเรือนจะมีการออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง คือ การเก็บเงินในลักษณะของการเก็บเงินไว้กับตนเอง คิดเป็นร้อยละ 39.79 รองลงมาคือฝากไว้กับ ธ.ก.ส. หรือธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 27.83 และร้อยละ 21.19 เก็บการเก็บเงินในลักษณะของการฝากไว้กับกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และนอกจากนี้ยังมีการออมทรัพย์ในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ จำพวกโค เครื่องประดับ หรือแม้แต่การซื้อที่ดิน เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจชุมชน

นับแต่ พ.ศ. 2514 ที่หมู่บ้านหินตั้งมีการแยกตัวออกจากหมู่บ้านห้วยหว้า จนถึงปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากในชุมชนบ้านหินตั้ง ซึ่ง

หากจะพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านหินตั้งแล้วนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 มิติดังนี้

1.มิติด้านการผลิตในชุมชน แต่เดิมที่ได้มีประชากรจากบ้านห้วยหว้า ได้เข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำการเกษตร นับแต่ พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา พบว่าการผลิตของครัวเรือนในชุมชนบ้านหินตั้งยังคงอยู่ในรูปแบบของการเกษตร โดยเฉพาะข้าว ทั้งนี้เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามจากข้อจำกัดในด้านของพื้นที่ ที่เป็นหิน และดินทรายจึงส่งผลให้ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกไม่ค่อยดีนัก จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และรวมถึงสภาวะการณด้านราคาของผลผลิตในตลาด โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ

1.1 ปัจจัยด้านพืชเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า ช่วงแรกของการเข้ามาเพื่อจับจองพื้นที่ในการเพาะปลูกประชากรในชุมชนได้มีการปลูกข้าว ฝ้าย และปอ และได้มีการเปลี่ยนแปลงในชนิดของพืชเพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ และสภาวะการณทางเศรษฐกิจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และรวมถึงการเข้ามาของเกษตรกรพันธะสัญญาใน พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน โดยทั้งนี้สามารถจำแนกถึงการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจในชุมชนบ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 ดังนี้

ข้าว) ถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่ได้มีการเพาะปลูกกันมาอย่างยาวนาน นับแต่ก่อนที่จะมาจับจองพื้นที่ในการเพาะปลูก ณ บริเวณหมู่บ้านหินตั้ง ปัจจุบัน โดยทั้งนี้ข้าวที่ปลูกได้จะทำการปลูกไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น และบางครั้งครัวเรือนจะสามารถผลิตเพื่อจำหน่ายได้ ถ้าหากว่าพื้นที่ในการเพาะปลูกมีน้ำเพียงพอ แต่เนื่องจากพื้นที่โดยส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาในเรื่องของการขาดแคลนน้ำ จึงส่งผลให้ผลผลิตที่ได้จากการทำนาไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควรนัก อีกทั้งยังทำให้สามารถเพาะปลูกได้ปีละ 1 ครั้ง คือในช่วงฤดูฝน (มิถุนายน-พฤศจิกายน) แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันก็ยังมีการปลูกข้าวอยู่ แต่การปลูกนั้นจะ

ปลูกไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากกว่าที่จะปลูกไว้เพื่อการค้า ฝ้าย) เป็นพืชเศรษฐกิจที่ได้มีการเพาะปลูก มาพร้อมๆ กับข้าว และปอ โดยเริ่มปลูกมานับแต่ก่อน พ.ศ. 2592 จนกระทั่งได้เริ่มเข้ามาจับจองพื้นที่เพาะปลูกในหมู่บ้าน ฝ้ายก็ยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจที่ได้รับการนิยมนปลูกของเกษตรกร ณ ช่วงเวลาดังกล่าว โดยได้มีการนำไปขายยังตลาดรับซื้อในตัวเมืองของจังหวัดขอนแก่น แต่อย่างไรก็ตามฝ้ายกลับมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจชุมชนที่ลดลง นับแต่เริ่มมีเส้นใยที่ทางพ่อค้าคนจีนได้นำมาจำหน่าย ณ ตลาดคอนโมง ซึ่งทำให้ประชาชนในหมู่บ้านหันตั้งได้หันไปนิยมใช้เส้นใยสังเคราะห์มากขึ้น เพราะเนื่องจากไม่เสียเวลาในการแปรรูปให้เป็นใยฝ้าย จากเหตุดังกล่าวส่งผลให้การปลูกฝ้ายในหมู่บ้านเริ่มลดลง และได้หยุดปลูกไปเมื่อ พ.ศ. 2496 ปอ) ถือเป็นพืชเศรษฐกิจในช่วงต้นพร้อมกับข้าว และฝ้าย ซึ่งได้เพิ่มพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นจนสามารถเข้ามาแทนการปลูกฝ้าย นับแต่ พ.ศ. 2496 เป็นต้นมา โดยมีตลาดรับซื้ออยู่ที่โรงงานผลิตกระสอบป่านในเขตตำบลท่าพระ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยการเข้ามาของมันสำปะหลังช่วง พ.ศ. 2520 และรวมถึงเกษตรแบบพันธสัญญา เช่น มะเขือเทศ แคนตาลูป แดงร้าน ฟริกหยวก แดงโม ใน พ.ศ. 2528 - 2529 และรวมถึงอ้อยในช่วง พ.ศ. 2533 จึงส่งผลให้พื้นที่ในการปลูกปอลดลง และได้หยุดปลูกไปเมื่อพ.ศ. 2535 มันสำปะหลัง) พบว่าได้ถูกนำเข้ามาปลูกนับแต่หลังการเข้ามาจับจองพื้นที่ประมาณ 3-4 ปี โดยขณะนั้นไม่ถือเป็นพืชเศรษฐกิจ แต่จะเป็นการปลูกเพื่อเป็นพืชประดับในไร่นา เท่านั้น อย่างไรก็ตามมันสำปะหลังได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นพืชเศรษฐกิจของหมู่บ้านหันตั้ง นับแต่ พ.ศ. 2520 ด้วยเหตุที่ว่าเป็นพืชที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดี และมีราคาที่น่าพอใจ จึงส่งผลให้มันสำปะหลังได้กลายมาเป็นพืชเศรษฐกิจที่ได้มีเข้ามาแทนการปลูกฝ้าย และปออย่างเบ็ดเสร็จช่วงพ.ศ. 2535 และยังคงได้มีการเพาะปลูกมาจนถึงปัจจุบัน มะเขือเทศ แคนตาลูป แดงไทย และแดงโม)

เป็นพืชเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2528 นับเป็นจุดเริ่มต้นของเกษตรแบบพันธสัญญา โดยจากการส่งเสริมของบริษัทมอนซาโต จำกัด ที่เข้ามาเป็นบริษัทแรก ตามมาด้วยบริษัทสากลเมล็ดพันธ์ จำกัด และบริษัทซิล จำกัด ที่เข้ามาส่งเสริม แต่สำหรับแดงโมได้ถูกนำเข้ามาส่งเสริมเมื่อ พ.ศ. 2529 โดยปัจจุบันเกษตรกรในหมู่บ้านหันตั้ง หมู่ที่ 7 จะมีการเพาะปลูกพืช เพียงแค่ แดงโต และมะเขือเทศ โดยที่แดงไทยและแคนตาลูปนั้นได้เลิกปลูกเมื่อ พ.ศ. 2530 ด้วยเหตุที่ว่าผลผลิตที่ได้ไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงส่งผลให้เหลือเพียงแค่ แดงโม และมะเขือเทศยังคง

เป็นพืชเศรษฐกิจกิจตัวหลักของเกษตรแบบพันธสัญญานี้ และเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของพืชชนิดดังกล่าว พบว่า กว่าร้อยละ 90.00 ของเกษตรกรในหมู่บ้านหันตั้ง หมู่ที่ 7 จะมีการปลูก มะเขือเทศ และแดงโม ควบคู่ไปกับการปลูกข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ซึ่งเป็นพืชที่สร้างรายได้หลักแก่ครัวเรือน อ้อย) เป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ของเกษตรกรในหมู่บ้านหันตั้ง โดยเริ่มจากการเดินทางไปรับจ้างตัดอ้อยของเกษตรกรในหมู่บ้านหันตั้งภายหลังจากการถูกการทำนาในช่วง พ.ศ. 2515 ที่จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกอ้อย ประกอบกับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถผลิตได้ทั้งปี คือ รุ่นแรกเดือน พฤษภาคม เก็บเกี่ยวเดือนพฤศจิกายน และรุ่นที่สองปลูกเดือนตุลาคมจนถึงเดือนธันวาคม จากการศึกษาพบว่าอ้อยได้ถูกนำเข้ามาในหมู่บ้านนับแต่ พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นการนำเข้ามาเพาะปลูกของคนภายนอก ที่มีที่ดินในเขตหมู่บ้าน และได้จ้างวานให้คนในหมู่บ้านนั้นไปช่วยดูแล และถอนหญ้า จนกระทั่งได้มีการเสาะหาพันธุ์อ้อยเพื่อนำมาเพาะปลูกในพื้นที่ และมีบทบาทมากขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2534-2535 ส่งผลให้การเดินทางไปรับจ้างตัดอ้อยของคนในพื้นที่ยังคงจังหวัดนั้นสิ้นสุดลง และได้มีการปลูกมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาพบต่อไปอีกว่าได้มีครอบครัวในหมู่บ้านบางครอบครัวได้ผันตัวขึ้นมาเป็นนายหน้าในการรับซื้ออ้อยส่งโรงงาน โดยแหล่งแหล่งรับซื้อ

อ้อยที่สำคัญคือโรงงานน้ำตาลในเขตอำเภอภูเวียง และเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และ ยุคาลิปัตส) เป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ของหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านฝาง ร่วมกับการส่งเสริมจากบริษัทเอกชน คือ บริษัทฟินิกซ์ พัลฟ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด โดยเริ่มมีการส่งเสริมให้ปลูกครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2546 แต่ก็มีได้รับความนิยมแพร่หลายมากนัก ด้วยทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการปลูกตามพื้นที่ที่เป็นคันนาของพื้นที่ทำการเกษตรของหมู่บ้าน โดยมีแหล่งรับซื้อคือบริษัทฟินิกซ์ พัลฟ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด ที่อำเภอน้ำพอง จนถึงปัจจุบัน

1.2 ปัจจัยด้านข้อจำกัดพื้นที่ จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าข้อจำกัดของหมู่บ้านหินตั้ง คือ เรื่องของพื้นที่ในการเพาะปลูกที่มีลักษณะเป็นหิน และดินทราย ซึ่งไม่ได้เอื้ออำนวยกับการเพาะปลูกพืชเท่าใดนัก และรวมถึงความแห้งแล้ง ถึงแม้จะมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ 3 แห่ง แต่ก็ไม่สามารถจะตอบสนองความต้องการของชุมชนในด้านการผลิตได้เท่าที่ควร จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยน้ำฝนในการผลิตเท่านั้น และด้วยเหตุเหล่านี้จึงจำเป็นที่จะต้องหาพืชที่มีลักษณะความทนทานต่อความแห้งแล้ง เช่น มันสำปะหลัง อ้อย แดงโม มาเพาะปลูก โดยพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำจึงสามารถปลูกมะเขือเทศได้ และนอกจากนี้ยังพบต่อไปอีกว่าพืชประเภท แดงโม และมะเขือเทศเป็นการปลูกเพื่อจำหน่ายเพียงแค่มล็ดพันธุ์เท่านั้น โดยมีบริษัทที่เป็นผู้ส่งเสริมดังกล่าวเป็นผู้เข้ามารับซื้อ และเมื่อพิจารณาถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากพืชทั้งสองชนิดแล้วจะพบว่ามะเขือเทศนั้นมีราคาซื้อขายเมล็ดจากบริษัทอยู่ที่ กิโลกรัมละ 5,500 – 12,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของเมล็ด และรวมถึงคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรผลิตได้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการขายเมล็ดมะเขือเทศในราคาประมาณ 5,500 บาท ต่อ กิโลกรัม จากผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรครอบครัวละ 17 - 20 กิโลกรัมต่อรอบการผลิตโดยประมาณ โดยมีการใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ 3 งาน และมีช่วงในการเพาะปลูกอยู่ 2 รุ่น

คือ รุ่นแรก ระหว่างต้นเดือนพฤศจิกายน และเก็บผลผลิตในช่วงต้นเดือนมีนาคม และ รุ่นที่สอง ระหว่างปลายเดือนพฤศจิกายน และเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงปลายเดือนมีนาคม แต่สำหรับแดงโมแล้วนั้นจะมีราคาซื้อขายที่ต่ำกว่าคือต่อกิโลกรัมละ 1,000 - 1,500 บาท โดยมีการเพาะปลูกอยู่ 2 รุ่น คือ รุ่นแรกต้นเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวในช่วงต้นเดือนสิงหาคม และรุ่นที่สองเดือนต้นสิงหาคม และเก็บเกี่ยวในต้นเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผลผลิตที่เกษตรกรจะได้รับอยู่ประมาณ 45 – 50 กิโลกรัมต่อรอบจากการเพาะปลูกแดงโมประมาณ 8,000 - 10,000 ต้น โดยใช้ที่ดินในการเพาะปลูกประมาณ 4 ไร่

1.3 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีการเกษตร สำหรับการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีในการเกษตรนั้นจะรวมถึงการใช้สารเคมีเพื่อใช้ในการผลิต และการปราบศัตรูพืช ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรในหมู่บ้านหินตั้ง ได้มีการใช้สารเคมีเพื่อการปราบศัตรูพืชนับแต่ พ.ศ. 2512 เพื่อนำมาปราบศัตรูพืชในนาข้าว และรวมถึงผักที่ปลูกไว้สำหรับการบริโภค หรือค้าขาย และยังเพิ่มความเข้มข้นมากขึ้นในช่วง พ.ศ. 2528 อันเนื่องจากการส่งเสริมจากบริษัทเอกชนในด้านการปลูกมะเขือเทศ และแดงโม รวมถึงการเพิ่มขึ้นอย่างแพร่หลายในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2534 - 2535 ที่อ้อยได้เข้ามามีบทบาทในการเกษตรมากขึ้น ประกอบกับการใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เพื่อเพิ่มผลผลิต ซึ่งการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นนี้เองได้ส่งผลให้ดินที่เพาะปลูกได้เสื่อมสภาพมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับในด้านของเครื่องมือเกษตรกรพบว่าระยะแรกจะใช้แรงงานจากคน และสัตว์เป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2526 จึงได้เริ่มมีการนำรถไถเดินตามมาใช้ แต่มีใช้ไม่แพร่หลายนักเนื่องด้วยมีราคาที่แพง และรวมถึงเครื่องสูบน้ำในนาที่ได้มีการนำมาใช้ในช่วง พ.ศ. 2537 ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวนี้สามารถช่วยร่นระยะเวลาในการเพาะปลูกประจำวัน ประกอบกับสามารถช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตให้มากขึ้น

1.4 ปัจจัยด้านระบบประปาหมู่บ้าน นับแต่การเริ่มเข้ามาตั้งรกรากในหมู่บ้านได้มีการอาศัยน้ำฝนสำหรับ

การใช้และการเพาะปลูก และการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง และเป็นหิน ส่งผลให้ไม่ค่อยที่จะมีน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร หรือการบริโภค แต่หากจะพิจารณาแล้วจะพบว่า ชุมชนเองก็ได้มีแหล่งน้ำที่สำคัญ 3 แห่ง คือแหล่งกือนองขนาดเล็กหลังวัดศรีลาวัลย์ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 2 ไร่ และข้างวัดศรีลาวัลย์ด้านหลังศาลปุตตาของหมู่บ้าน ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ อีกทั้งยังมีหนองน้ำคำ ซึ่งเป็นหนองน้ำที่มีขนาดใหญ่ประมาณ 12 ไร่ ซึ่ง อยู่ในเขตของหมู่บ้านหนองอีเลิง ณ ปัจจุบัน ซึ่งได้ถูกใช้เป็นหลักในการเกษตรและบริโภคจนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2525 ที่หมู่บ้านได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในด้านการขุดเจาะน้ำบาดาล ประกอบกับการวางระบบน้ำประปาหมู่บ้านในช่วง พ.ศ. 2546 โดยการผันน้ำมาจากหนองน้ำคำมาใช้ แต่ทั้งนี้ก็เป็นน้ำเพื่อใช้สำหรับการบริโภคในชุมชนเท่านั้น แต่หากจะพิจารณาถึงน้ำที่ใช้ในภาคการเกษตรแล้วนั้นก็ยังจะต้องพึ่งน้ำฝนเป็นหลัก ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะได้มีการขุดบ่อน้ำไว้ใช้ในไร่นาของตนเอง แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการที่มีอยู่ ซึ่งยังส่งผลกระทบต่อปัจจุบันในเรื่องของการเพาะปลูกของชุมชน

2.มิติด้านการบริโภคในชุมชน การเปลี่ยนแปลงในการบริโภคของประชากรในชุมชน จากเดิมที่เคยเพาะปลูกอาหาร หรือการหาวัสดุเพื่อทำเครื่องใช้ในครัวเรือน จากที่เคยหาได้จากการใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ตามหัวไร่ปลายนาก็ได้มีการลดลงนับแต่การขยายตัวของหมู่บ้าน ประกอบกับการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกชุมชนเพื่อใช้ในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น นับแต่ พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ

2.1 ปัจจัยด้านการคมนาคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเชื่อมต่อระหว่างชุมชนเข้าด้วยกัน โดยการเปลี่ยนแปลงในด้านการคมนาคมของหมู่บ้านหินตั้งนั้นสามารถอธิบายได้ดังนี้ **ถนนทางเกวียน)** เป็นถนนในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2492 – 2517 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้าน ซึ่งในนั้นยังคงมีสภาพ

ทางที่เป็นดินขนาดเล็กอันเกิดจากการถาง หรือปรับสภาพทางธรรมชาติจากประชาชนที่ได้เข้ามาจับจองพื้นที่ จากการศึกษายังพบต่อไปอีกว่า การเกิดขึ้นของเส้นทางคมนาคมดังกล่าว ได้มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นคือ การย้ายเข้ามาอยู่อาศัยของคนมากขึ้น ประกอบกับการมีผู้หาบสินค้าเข้ามาขายในชุมชนจากต่างหมู่บ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเกิดขึ้นของทางคมนาคมนั้นยังผลให้คนในหมู่บ้านเริ่มที่จะพึ่งพิงสินค้าจากภายนอกชุมชน แทนที่จะเสาะหาเองจากภายในไร่นา หรือป่าของหมู่บ้านตน **ถนนทางลูกรัง)** ช่วง พ.ศ. 2518 ซึ่งตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ที่ตรงกับสมัยของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ เป็นนายกรัฐมนตรี ที่ได้มีนโยบายในการผันเงินสู่พื้นที่ในชนบท โดยผลจากนโยบายดังกล่าวยังผลให้เกิดการจ้างงานในหมู่บ้านเพื่อมาเป็นแรงงานในการขุดดินเพื่อถมถนน โดยมีค่าจ้างตกคิวละ 20 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงานของแต่ละคนว่าจะทำได้มากน้อยเพียงใด จากการศึกษาพบว่าในช่วงที่เป็นถนนลูกรังได้ก่อให้เกิดความสะดวกในการคมนาคมที่มากขึ้น ประกอบกับคนในหมู่บ้านบางรายได้เริ่มผันตัวเองไปเป็นพ่อค้าหาบอาหารขายภายในหมู่บ้าน และนอกจากนี้ยังนำไปสู่การเข้ามาของรถสามล้อเร่ขายของ ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2518-2519 จนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2525 ที่ได้มีการสร้างถนนเชื่อมระหว่างตัวหมู่บ้านหินตั้งกับหมู่บ้านห้วยหว้านนอกจากจะก่อให้เกิดการเชื่อมต่อกันระหว่างชุมชนมากขึ้นจนเข้ามาสู่ช่วงของ **ถนนลาดยาง และคอนกรีตเสริมเหล็ก)** เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2536 ที่ถนนของหมู่บ้านได้มีการปรับเปลี่ยนจากถนนลูกรังเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก แต่ในขณะที่ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านนั้นยังคงเป็นทางลูกรังเช่นเดิม และได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นถนนลาดยางในช่วง พ.ศ. 2547 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดความสะดวกในการมากยิ่งขึ้น และนอกจากนี้ยังได้มีส่วนของการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่สู่หมู่บ้าน เช่น อ้อย หรือ

แม้แต่การเพิ่มขึ้นของพืชที่อยู่ในระบบเกษตรพันธะสัญญา คือ มะเขือเทศ และแตงโม นอกจากนี้ยังรวมถึงการย้ายถิ่นฐานเพื่อไปทำงานของแรงงานภายในหมู่บ้านที่มากขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผลจากการเชื่อมทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน หรือแม้แต่ภายในหมู่บ้านนอกจะก่อให้เกิดความสะดวกในด้านการคมนาคมที่มากขึ้น อีกทั้งยังก่อให้เกิดการเข้ามาของระบบทุนนิยมที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการค้า อันเห็นได้จากรถเร่ขายสินค้า คนเดินเร่ขายสินค้า ที่เข้ามาวันละไม่ต่ำกว่า 10 รอบในปัจจุบัน และนอกจากนี้ยังนำไปสู่การเข้ามาของความเจริญในโครงสร้างพื้นฐานส่วนอื่นๆ เช่น ไฟฟ้า หรือระบบประปาหมู่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านที่จะต้องพึ่งพิงสินค้าหรือทรัพยากรจากภายนอกมากขึ้น

2.2 ปัจจัยด้านกระแสไฟฟ้า นับแต่เดิมการใช้ชีวิตของคนในชุมชนบ้านหินตั้งยามคำกั้นนั้นต้องอาศัยตะเกียงน้ำมันก๊าด ใต้ หรือแม้แต่การใช้ไฟจากแบตเตอรี่ และไฟฉายในการเดินทาง หรือใช้กับเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน เช่น วิทยุ จนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2530 ที่ได้มีการลากสายไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน จึงส่งผลให้เกิดความสะดวกในการใช้ชีวิต หรือการเดินทางในยามคำกั้นมากขึ้น และยังนำไปสู่การรับรู้ข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาของโทรทัศน์นับแต่ พ.ศ. 2516 ที่ได้มีการมีโทรทัศน์ขาวดำเข้ามาในหมู่บ้านเป็นเครื่องแรก โดยส่งผลให้สามารถรับรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายนอก รวมถึง การเห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากภายนอก และได้นำไปสู่การย้ายถิ่นฐานในการทำงาน และรวมถึงการลอกเลียนแบบ เช่น การแต่งกาย หรือแม้แต่เรื่องของภาษา เป็นต้น

3. มิติในด้านการสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาในด้าน โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โดยทั้งนี้สามารถจำแนก ปัจจัยที่เป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ

3.1 ปัจจัยด้านการศึกษา การศึกษาของคนถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ ซึ่งทำให้เกิดมุมมองใหม่ และรวมถึงความรู้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ แต่เดิมประชาชนในหมู่บ้านหินตั้งนั้นหากต้องการที่จะเรียนก็ต้องไปเรียนที่อยู่ในตำบลโนนฆ้อง และเมื่อโรงเรียนบ้านห้วยหว้าได้เปิดขึ้น และรวมถึงการขยายโอกาสในการเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเวลาต่อมา จึงส่งผลให้คนในหมู่บ้านได้มีโอกาสในการศึกษาเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามนับแต่ พ.ศ. 2514 ที่ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้านหินตั้ง แล้วนั้นได้ส่งผลให้ประชากรในหมู่บ้านหินตั้ง และหมู่บ้านใกล้เคียงได้รับโอกาสในการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น โดยที่ไม่ต้องเดินทางไปไกลจากสถานที่อยู่ และนอกจากนี้ยังเป็นจุดเริ่มของการเปิดมุมมองในด้านความรู้ รวมถึงทางเลือกในการดำเนินชีวิตที่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

3.2 ปัจจัยด้านแรงงานย้ายถิ่น เป็นผลมาจากความสะดวกในเรื่องของการคมนาคม รวมถึงการขยายโอกาสในภาคการศึกษาของที่มีต่อประชาชนในชุมชนบ้านหินตั้ง ที่ได้สร้างโอกาส และมุมมองในการประกอบอาชีพ ที่สามารถสร้างรายได้แก่ตนเอง และครอบครัว มากกว่ารายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพอันมาจากวิถีชีวิตในภาคการเกษตร ดังที่เป็นอยู่นับแต่อดีต

3.3 ปัจจัยด้านประชากร ในส่วนของการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรนับแต่ได้แยกตัวออกมาเป็นหมู่บ้านหินตั้ง จากหมู่บ้านห้วยหว้า เมื่อ พ.ศ. 2514 ยังผลให้การเพิ่มขึ้นของประชากรจากเดิมที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านห้วยหว้า ได้มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้น ถึงร้อยละ 77.78 โดยปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 121 ครัวเรือน และนอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของประชากรยังนำไปสู่การแยกพื้นที่ออกเป็นหมู่บ้านหนองอีเลิงเมื่อ พ.ศ. 2528 ด้วยเหตุผลด้านความสะดวกในการปกครอง และงบประมาณที่จะได้รับในการพัฒนาจากภาครัฐ โดยการเพิ่มขึ้นของประชากรแสดงให้เห็นถึงแรงงานในการผลิตที่เพิ่มขึ้น

ในชุมชน และรวมถึงอุปสงค์ในตัวสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้นในชุมชนบ้านหินตั้ง อันส่งผลทำให้เกิดการเข้ามาของรถเร่ขายสินค้า ร้านค้าในชุมชน และรวมถึงตลาดนัดในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเข้าสู่ภาวะการพึ่งพาปัจจัยภายนอกของประชากรในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น

4. มิติด้านการค้าในชุมชน นับแต่การมีเส้นทางคมนาคมที่ได้ถูกปรับปรุง และรวมถึงการเพิ่มขึ้นของประชากรในหมู่บ้านหินตั้ง นับแต่ พ.ศ. 2514 แล้วนั้น จากการศึกษาพบว่า ได้มีการเพิ่มขึ้นของจำนวน รถเร่ขายสินค้า และจำนวนร้านค้าที่เปิดขึ้นในชุมชน อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

4.1 ปัจจัยด้านการค้าในชุมชน พบว่า เริ่มต้นจากการที่มีคนในหมู่บ้านข้างเคียงได้หาบสินค้าประเภทอาหาร ขนมขบเคี้ยว และขนมหวานประเภทลอดช่อง นับแต่ช่วงแรกๆ ของการเข้ามาจับจองพื้นที่เมื่อ พ.ศ. 2494 ซึ่งอยู่ในยุคที่ทางคมนาคมยังเป็นทางเกวียน และต่อมาเมื่อการคมนาคมเข้าสู่ยุคที่เป็นทางลูกรังในช่วง พ.ศ. 2518 แล้วนั้น ได้ส่งผลให้คนในหมู่บ้านเริ่มประกอบอาชีพการค้าขายโดยการหาบเอาสินค้าประเภท อาหาร มาเร่ขายภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้เริ่มมีรถสามล้อเข้ามาเร่ขายสินค้า ประเภทอาหาร และของใช้ในครัวเรือน จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2525 ที่การคมนาคมได้มีการเชื่อมต่อกับหมู่บ้านข้างเคียงจึงส่งผลให้มีรถมอเตอร์ไซด์ และรถยนต์เข้ามาเร่ของสินค้าประเภทอาหาร น้ำมันก๊าด และเครื่องใช้ในครัวเรือนแก่ประชาชนในหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น แต่สำหรับรถยนต์ที่เข้ามาเร่ขายของนั้นจะเข้ามาในช่วงเช้าของทุกๆ วัน แต่หากเร่ขายได้เพียงแค่ 3 ปีก็เลิกจำหน่ายด้วยเหตุที่ว่า มีพ่อค้าแม่ค้ามาเร่ขายของมากขึ้น ประกอบกับชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการซื้อสินค้าทุกวัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ายังมีอีกหลายครัวเรือนที่ยังคงเสาะแสวงหาอาหารจากพื้นที่หัวไร่ ปลายนาของตน ทั้งนี้เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจับจ่ายใช้สอยได้ทุกๆ วัน จึงเป็นเหตุ

ที่ทำให้รถยนต์เร่ขายของได้หยุดไป แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงร้านค้าที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้วนั้นจะพบว่านับเวลาดังกล่าวถึงแม้จะมีรถเร่ขายสินค้าในหมู่บ้านมากขึ้นแต่ในขณะที่ร้านค้าในชุมชนกลับไม่มี จนกระทั่ง พ.ศ. 2529 จึงได้มีการเปิดร้านค้าในชุมชนขึ้นโดยเป็นร้านขายของชำ และได้เปิดเพิ่มขึ้นเมื่อพ.ศ. 2521 พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2547 ตามลำดับ โดยปัจจุบันมีเพียง 4 ร้าน ที่ยังคงเปิดดำเนินการอยู่ ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่แล้วนั้นจะเป็นสินค้าประเภทอาหาร เช่น กว๊าดเดียว อาหารแห้ง เครื่องใช้ในครัวเรือน น้ำมัน และรวมถึงของชำ นอกจากนี้ยังมีตลาดนัดชุมชนที่ลานกลางบ้าน ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2553 โดยมีการจัดขึ้นทุกๆ วันพุธของทุกสัปดาห์ ซึ่งได้ก่อให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชนในบ้านหินตั้งที่เรื่องของการดำรงชีวิตที่มากขึ้น และที่สำคัญไม่ต้องเดินทางออกไปหาซื้อสินค้าไกลจากตัวของชุมชน และที่สำคัญจากการมีร้านค้าในชุมชนนั้น ได้ส่งผลให้เกิดการไหลเวียนของเงินในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

อภิปราย และสรุปผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาในเรื่องของรูปแบบทางเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนบ้านหินตั้ง นั้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านหินตั้งพบว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ตรงกับช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของไฟฟ้า การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ฯลฯ ด้วยเหตุที่ว่าเป็นหมู่บ้านใหม่ และมีจำนวนประชากรไม่มากเท่าใดนัก จึงเป็นเหตุที่ว่าการพัฒนาในด้านต่างๆ ของหมู่บ้านจึงไม่ได้ตรงกับช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ในแต่ละฉบับ และนอกจากนี้จากจะพิจารณาถึงมิติของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 แล้วนั้นจะสามารถจำแนกได้เป็นภาพกว้าง 4

มิติ ซึ่งในแต่ละมิติ จะมีปัจจัยที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้ 1. มิติด้านการผลิตในชุมชน มีตัวที่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนคือ ปัจจัยด้านพืชเศรษฐกิจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้อจำกัดในด้านความเหมาะสมของพื้นที่การเพาะปลูกนั้นมีน้อย และส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เอื้ออำนวยเท่าใดนัก จึงจำเป็นที่จะต้องแสวงหาพืชที่มีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูกในสภาพพื้นที่ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนชนิดพันธุ์พืชเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับข้อจำกัดที่เกิดขึ้น และนอกจากนี้การที่พืชดังกล่าว เช่น แตงโม มะเขือเทศ ได้เข้ามาเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในชุมชนนั้น เกิดจากการเริ่มเข้ามาส่งเสริมจากบริษัทเอกชนนับแต่ พ.ศ. 2528 ซึ่งได้ก่อให้เกิดรูปแบบการเกษตรที่เรียกว่า เกษตรพันธะสัญญา รวมถึง ปัจจัยที่สองคือ เรื่องของการใช้เทคโนโลยีการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการใช้สารเคมีเพื่อการเพาะปลูก การใช้รถไถเดินตาม หรือแม้แต่เครื่องสูบน้ำ ซึ่งหากจะพิจารณาแล้วจะตรงกับช่วงของการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่ได้เริ่มมีปรากฏการณ์ในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประกอบอาชีพเกษตร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมไปถึงในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ที่ เกษตรพันธะสัญญาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหินดั่งจึงเป็นช่วงที่ตรงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพอดี และนอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมมาเป็นระบบพันธะสัญญาแทน และนอกจากนี้ยังรวมถึงปัจจัยด้านระบบประปาในหมู่บ้านที่ก่อให้เกิดการนำน้ำใต้ดินมาใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยที่แหล่งน้ำธรรมชาติเดิมนั้น ได้ถูกปล่อยให้ใช้ในภาคเกษตรเพียงอย่างเดียว

2. มิติด้านการบริโภคของคนในชุมชน โดยมีปัจจัยในด้านการคมนาคม และปัจจัยด้านกระแสไฟฟ้าเป็นตัวหลัก ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนของหมู่บ้านหินดั่ง หมู่ที่ 7 อันเห็นได้จากการที่ได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมนับแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ประกอบกับการเชื่อมทางเข้าหมู่บ้าน กับชุมชนภายนอกเมื่อ พ.ศ. 2525 ยังผลให้มีรถมอเตอร์ไซด์เข้ามาเร่ขายของ รวมถึงรถยนต์ที่มาจากบ้านคอนโมง โดยจะมาขายสินค้าประเภท อาหาร เครื่องใช้ภายในครัว เครื่องใช้ภายในบ้าน และน้ำมันก๊าด แต่ขายได้เพียง 3 ปีก็เลิกลงเหลือแต่มอเตอร์ไซด์เร่ขายเท่านั้น ทั้งนี้ อาจจะเป็นด้วยเหตุที่ว่า มีคู่แข่งในการค้าที่มากขึ้น ประกอบกับสินค้าก็ไม่ได้ขายได้ทุกวัน เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงเสาะหาอาหารจากหัวไร่ปลายนาของตน ประกอบกับระดับฐานะในทางเศรษฐกิจก็ได้เอื้อให้สามารถซื้อสินค้าจากรถที่นำมาขายได้ทุกวัน แต่อย่างไรก็ตามการปรับปรุงในเส้นทางคมนาคมนี้ ยังผลให้คนในหมู่บ้านหินดั่งได้เริ่มรู้จักพึ่งพาทรัพยากรต่างพื้นที่มากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ สำหรับปัจจัยด้านกระแสไฟฟ้าเมื่อพิจารณาถึงการกระจายไฟฟ้าเข้ามาสู่ในชุมชนบ้านหินดั่งแล้วนั้น พบว่า ไม่ได้ตรงกับช่วงที่จังหวัดขอนแก่นได้เริ่มมีการกระจายไฟฟ้าไปยังพื้นที่ต่างๆ ภายหลังจากการที่สร้างเขื่อนอุบลรัตน์แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2509 และรวมถึงการที่ภาครัฐได้ทำการกู้เงินจากรัฐบาลญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. 2522 เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาในการกระจายไฟฟ้าไปยังพื้นที่ห่างไกล หากแต่ว่าตัวหมู่บ้านกลับมามีไฟฟ้าใช้เมื่อ พ.ศ. 2530 ซึ่งตรงกับช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 นั้นอาจเป็นเพราะว่าหมู่บ้านหินดั่งเป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นใหม่ประกอบกับมีจำนวนประชากรที่ไม่มากนัก ดังนั้นการวางสายไฟฟ้าเข้ามาในพื้นที่จึงจำเป็นต้องรองบประมาณ และเป็นไปตามลำดับก่อนหลังจากหน่วยงานภาครัฐ จึงส่งผลทำให้การจ่ายกระแสไฟฟ้าได้เข้ามาในหมู่บ้านได้ล่วงหน้าถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ซึ่งตรงกับช่วงเวลาที่ยังจังหวัดขอนแก่นนั้น ได้ถูกจับตามองว่าจะเป็นศูนย์กลางในการคมนาคม และการค้าที่เชื่อมต่อไปยังประเทศกลุ่มอินโดจีน และจากการมีกระแสไฟฟ้าเข้ามา ยังผลให้แทบทุกครัวเรือนนั้นมี

เครื่องใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์ ที่ส่งผลให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับรู้ข่าวสารความเป็นไปของพื้นที่ภายนอกเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม **3.มิติในด้านสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน** เห็นได้จากการที่หมู่บ้านหินตั้งยังคงสามารถรักษาประเพณีของชุมชนตามแบบของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เรื่องของ ฮีต 12 และคลอง 14 มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป วิถีด้านสังคม และประเพณีบางอย่างได้เลือนหายไป ทั้งนี้ยังรวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะเลือนหายไปในอนาคต เช่น การจักสาน การทอผ้า เนื่องจากความไม่สนใจที่จะสืบทอดของแรงงานรุ่นใหม่ที่จะมุ่งในเรื่องของรายได้เสียมากกว่า โดยทั้งนี้ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ปัจจัยด้านการศึกษา ซึ่งเป็นการเปิดมุมมอง และโอกาสในการดำเนินชีวิต อันจะเห็นได้ว่าแรงงานรุ่นใหม่ที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นนั้นจะไม่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรอีกต่อไป และรวมถึงการเพิ่มขึ้นของปัจจัยด้านประชากรที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์อันจะเห็นได้จาก จำนวนรถเร่ขายของ และร้านค้าที่เพิ่มขึ้นในชุมชน และปัจจัยด้านแรงงานย้ายถิ่น อันเป็นผลมาจากระดับการศึกษาที่สูงขึ้น หนทางการคมนาคมที่สะดวก และข้อจำกัดของพื้นที่ อันสามารถที่จะแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการของแรงงานย้ายถิ่นของชุมชนบ้านหินตั้ง ดังนี้ **ช่วงแรก** นับแต่ พ.ศ. 2515 ได้มีแรงงานบางส่วนได้เดินทางออกไปรับจ้างตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรีเป็น และตามมาด้วยจังหวัดสุพรรณบุรีในปีถัดมา แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการไปทำงานรับจ้างดังกล่าวเป็นเพียงแค่ระยะเวลาชั่วคราว แต่ก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มแรกของการไปทำงานภายนอกพื้นที่ **ช่วงที่สอง** เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2528 ถือเป็นการเข้าสู่กระบวนการย้ายถิ่นของแรงงาน และรวมถึงการโยกย้ายแรงงานจากภาคเกษตรมาเป็นแรงงานนอกภาคเกษตรอย่างเต็มตัว อันจะเห็นได้จากแรงงานรุ่นใหม่ของหมู่บ้าน ณ ขณะนั้นได้เริ่มมีการไปทำงานที่

กรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก โดยเข้าไปเป็นลูกจ้างตามร้านอาหาร โรงพิมพ์ และรวมถึงโรงงานต่างๆ โดยปัจจุบันได้มีแรงงานบางส่วนไปทำงาน ณ จังหวัดระยอง ชลบุรี กรุงเทพฯ หรือตามบริษัทเอกชน จากการศึกษาพบว่ามูลเหตุที่ก่อให้เกิดการโยกย้ายแรงงาน และการอพยพย้ายถิ่นนั้นเกิดจากการรับรู้ในด้านข่าวสาร หรือแม้แต่ความอยากรู้อยากเห็น อันสืบเนื่องมาจากการมีโทรทัศน์เข้ามาในหมู่บ้านนับแต่ พ.ศ. 2516 และนอกจากนี้ยังเป็นผลมาจากพัฒนาการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความสะดวกในการเดินทางที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน **ประการที่สาม** การไปเป็นแรงงานในต่างประเทศ ซึ่งเริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2529 โดยเริ่มจากการไปทำงานที่ประเทศลิเบียเป็นคนงานสร้างคลองส่งน้ำ และตามไปด้วยประเทศไต้หวัน ไปเป็นแรงงานในโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ และประเทศอิสราเอลไปเป็นแรงงานในการเพาะปลูก ในช่วง พ.ศ. 2533 และรวมถึงการเดินทางภายหลังการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2542 ที่ได้มีการเดินทางไปประเทศกาตาร์ เพื่อไปเป็นช่างซ่อมสี และปะสุรด และรวมไปถึงการเป็นแรงงานก่อสร้างในประเทศสิงคโปร์ แต่ปัจจุบันผู้ที่ได้เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศโดยส่วนใหญ่จะเดินทางกลับมาแทบทุกคนแล้ว ยังคงมีแค่ 2-3 รายที่ยังคงทำงานอยู่ที่ประเทศไต้หวัน สิ่งที่น่าสังเกตคือการทำงานในหมู่บ้านไปทำงานที่ต่างประเทศนั้นมีมูลเหตุมาจากข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจ และสภาพของพื้นที่ที่แห้งแล้ง รวมถึงปัญหาในเรื่องระดับราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำลง จึงส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นต้องยอมลำบากเดินทางไปเพื่อหวังที่จะเลี้ยงชีพในต่างแดน ทั้งๆ ที่ส่วนลึกจริงๆ ของบุคคลเหล่านั้นมิได้มีความต้องการที่จะจากถิ่นฐานของตนไป แต่เนื่องด้วยหากอยู่ในถิ่นฐานของตนต่อไปก็ไม่ได้มีสิ่งใดที่เป็นหลักประกันว่าชีวิต และความ เป็นอยู่ของตนและครอบครัวจะดีขึ้นได้ และ **4.มิติในภาคการค้าในชุมชน** อันเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่ และการปรับปรุงเส้นทาง การ

คมนาคม โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ปัจจัยด้านการค้า อาทิเช่น รถเร่ขายสินค้า และร้านค้า ในชุมชน รวมถึงตลาดนัดที่มีทุกๆ วันพุธของทุก อาทิตย์ ซึ่งจากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลให้ ประชากรในชุมชนนั้นจำเป็นต้องพึ่งพิงปัจจัย ภายนอกในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และความ เป็นอยู่มากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาพบว่าหมู่บ้านหินตั้งได้แยกตัว ออกจากหมู่บ้านห้วยหัวน้ำนับแต่ปี พ.ศ. 2514 โดยมี รูปแบบของการใช้ที่ดินที่เพิ่มขยายขึ้นอันเนื่องมาจากการ เติบโตของประชากร แต่ในขณะที่รูปแบบทางด้าน เศรษฐกิจชุมชนยังคงอยู่ในรูปแบบของภาคการเกษตร จะเปลี่ยนเพียงแค่อื่นๆ ในด้านของเกษตรที่เป็นแบบ การเกษตรพันธะสัญญาในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบ ต่อไปอีกว่าแต่ละครัวเรือนโดยส่วนใหญ่จะมีรายรับ มากกว่ารายจ่าย ซึ่งรายจ่ายส่วนใหญ่จะหมดไปกับการ บริโภคในครัวเรือน โดยกว่าร้อยละ 90.00 ของ ครัวเรือนในหมู่บ้านหินตั้งเป็นครัวเรือนที่สามารถออมทรัพย์ได้ และรูปแบบการเก็บเงินส่วนใหญ่มักจะเก็บ ในลักษณะของการเก็บเงินไว้กับตนเอง รวมทั้งการ ฝากไว้กับ ธ.ก.ส. หรือธนาคารพาณิชย์ และรวมถึง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในชุมชน

ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ชุมชน

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่เป็นตัวก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้านหิน ตั้งแล้วนั้น สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 มิติคือ

มิติด้านการผลิตในชุมชน โดยมีปัจจัยที่เป็น องค์ประกอบคือ 1.ปัจจัยด้านพืชเศรษฐกิจ ได้มีการ ปรับเปลี่ยนไปตามกลไกราคาของตลาด ซึ่งก็แล้วแต่ว่า หากพืชชนิดใดราคาดีเกษตรกรก็จะปลูกพืชชนิดนั้น โดยปัจจุบันพืชเศรษฐกิจที่เป็นหลักก็คือ ข้าว ซึ่งทุก ครัวเรือนจะต้องปลูกไว้บริโภคเอง แต่สำหรับพืช

เศรษฐกิจในภาคการค้านั้นจะเป็น อ้อย มันสำปะหลัง มะเขือเทศ และแตงโม ซึ่งพืชเหล่านี้เป็นผลอันเกิดจาก ข้อจำกัดของพื้นที่ในชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องหาพืชที่ ทนต่อความแห้งแล้ง และเหมาะสมกับสภาพของดิน มา ใช้ ใน การ เพาะ ปลูก 2. ปัจจัยด้าน เทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งรวมถึงการใช้สารเคมี การใช้ รถไถเดินตาม และเครื่องสูบน้ำนับแต่ พ.ศ. 2512 ซึ่ง เป็นการนำมาใช้ในการเพิ่มปริมาณผลผลิตของ ครัวเรือนให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของ การเข้ามาของเกษตรพันธะสัญญาเมื่อ พ.ศ. 2528 3. ปัจจัยด้านระบบประปาหมู่บ้าน เริ่มจากระบบน้ำบาดาลนับแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมารวมถึงการพัฒนา เป็นระบบประปาหมู่บ้านใน พ.ศ. 2546 ส่งผลให้ หมู่บ้านหินตั้งนั้นได้นำน้ำในครัวเรือนที่เพียงพอมาก ขึ้น แต่ขณะเดียวกันหนองน้ำที่เคยใช้อยู่เดิมนั้นได้ถูก นำไปใช้สำหรับการภาคการเกษตรเพียงอย่างเดียว แต่ ก็ยังคงไม่เพียงพอ ต่อการผลิต ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่ สำคัญในปัจจุบัน **มิติด้านการบริโภคในชุมชน** มีปัจจัย ที่เป็นองค์ประกอบคือ 1.ปัจจัยด้านการคมนาคม ซึ่งถือ ว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเชื่อมต่อระหว่างชุมชนภายใน และภายนอก การพัฒนาด้านการคมนาคมนี้ส่งผลต่อ ด้านเศรษฐกิจชุมชนโดยก่อให้เกิดการพึ่งพาสินค้าจาก ภายนอกที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าใน ชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่อาหาร อันเห็นได้จากการเข้า มาของรถเร่ขายของ หรือคนเดินขายของในแต่ละวัน และนอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการออกไป ทำงานยังต่างถิ่นเพิ่มขึ้น 2.ปัจจัยด้านกระแสไฟฟ้า ได้ ส่งผลให้เกิดความสะดวกในการใช้ชีวิตในยามค่ำคืน และยังนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของจำนวนเครื่องใช้ไฟฟ้า ภายในครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์ ซึ่งผลต่อ เศรษฐกิจชุมชนคือ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น จาก กระแสไฟฟ้า หรือแม้แต่การเพิ่มขึ้นของภาระหนี้สิน อันเกิดจากการได้มาของเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านี้ แต่ อย่างไรก็ตามการเข้ามาของโทรทัศน์ได้ส่งผลให้เกิด การรับรู้ในด้านข่าวสาร ความเปลี่ยนแปลงของโลก ภายนอกมากขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรมในชุมชนอันจะเห็นได้ว่าประเพณีบางอย่าง เช่น การฟ้อนผีฟ้า สำหรับบุคคลในยามเจ็บป่วย นั้นได้หายไปนับแต่ อีกทั้งยังเป็นส่วนผลักดันให้เกิดความอยากรู้อยากของคนในชุมชนต่อสังคมภายนอก และนำไปสู่การย้ายถิ่นฐานในที่สุด **มิติด้านสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน** โดยมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบคือ 1.ปัจจัยด้านการศึกษา ซึ่งได้ส่งผลต่อทางเลือกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาชีพ และยังเป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านแรงงานไปสู่ภาคเกษตรมากขึ้น อันจะเห็นได้จากแรงงานรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาที่สูงมากขึ้นโดยส่วนใหญ่จะไม่ยึดการประกอบอาชีพในภาคเกษตรเป็นหลัก แต่จะออกไปทำงานยังต่างถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับความรู้อย่างที่ได้เรียนมา 2.ปัจจัยด้านแรงงานย้ายถิ่นเป็นผลมาจากข้อจำกัดในพื้นที่คือความแห้งแล้ง ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในหมู่บ้านจำเป็นต้องผันตัวออกไปเป็นแรงงานรับจ้างในต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นผลพวงมาจากระบบการศึกษา ก็มีผลผลักดันให้เกิดความรู้ มุมมอง ในการประกอบอาชีพที่สามารถแสวงหารายได้มากกว่าเดิม ที่ได้รับจากภาคเกษตรเพียงอย่างเดียว 3.ปัจจัยด้านประชากรเป็นตัวก่อให้เกิดการยกระดับฐานะออกเป็นหมู่บ้าน นับแต่ พ.ศ. 2514 และนอกจากนี้ยังมีผลต่อเศรษฐกิจชุมชนคือ แรงงานในด้านการผลิต และอุปสงค์ในการบริโภคที่เพิ่มขึ้น อันเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของรายได้ขายสินค้า และจำนวนร้านค้าที่เกิดขึ้นในชุมชน และ **มิติด้านการค้าในชุมชน** โดยมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบคือ 1.ปัจจัยด้านการค้าในชุมชน อันเป็นเหตุมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และรวมถึงการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมของชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต ที่ต้องทำงานเพื่อแสวงหารายได้มาให้เพียงพอกับรายจ่าย และนอกจากนี้ยังส่งผลต่อการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกชุมชนมากขึ้นจากเดิมที่ต้องแสวงหาจากหัวไร่ปลายนามาเป็นการหาซื้อได้จาก ร้านค้า ตลาดนัด หรือแม่แต่รถเร่ขายสินค้า ในชุมชน

กิจกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำการเขียนบทความวิจัยฉบับนี้ รวมถึงประชาชนในหมู่บ้าน หินดั่ง ตลอดจนเจ้าหน้าที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลโนนฆ้อง และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการเขียนบทความฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. 2545. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน: ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- รัตนา โตสกุล. 2552. แนวคิดท้องถิ่นภาคอีสานนิยมในประเทศไทย. ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง คณะศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สันติภาพ ศิริวัฒน์ ไพบูลย์ และคณะ. 2553. วิฤตและอนาคต : อีสานลิพัฒนา?. ขอนแก่น : ขอนแก่นพิมพ์พัฒนา.
- สุวิทย์ ชีรสวัสดิ์. 2546. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2488-2544. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- อดิศร หมวกพิมาย. 2554. นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า. การเมืองและการปกครอง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เฮเลนา นอร์เบอร์ก-ฮอดจ์. 2545. โลกาภิวัตน์กับชุมชนที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ลานเงินมีมา.
- Denis A. Goulet. 1968. Development for What?. Comparative Political Studies (July), 295 – 312.
- Richard Layard. 2005. "Happiness: Lessons from a new science." New York: The Penguin Press.